

เสือดาว

Leopard or Panther

เรียบเรียงโดยนายสวัสดิ์ วงศ์ศิริวัฒน์

.....

บทนำ

เสือดาว เป็นเสือดาวขนาดใหญ่ จัดอยู่ในสกุล Panthera เป็นเสือดาวที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเสือดาวชนิดอื่น คือ มีลักษณะสีลำตัวได้เป็น 2 ลักษณะในเสือดาวชนิดเดียวกัน (dimorphic in pelage color) และมีชื่อเรียกต่างกันไปตามลักษณะที่เห็น คือลักษณะที่เป็นสีเหลืองมีลายจุดสีดำเห็นชัดเจน (spotted form) จัดเป็นลักษณะปกติของเสือดาวธรรมดาที่มีชื่อเรียกว่า “เสือดาว หรือ เสือดาวจุด (leopard or spotted leopard)” และลักษณะที่เห็นเป็นสีดำหมดทั้งตัว (black form) มีชื่อเรียกว่า “เสือดำนํ้า (black panther)” อันที่จริงแล้วเสือดำนํ้าทุกตัวก็มีลายจุดสีดำตามลำตัวเช่นเดียวกับเสือดาว แต่เนื่องจากสีของลำตัวเป็นสีดำเช่นเดียวกับสีของลายจุด ทำให้มองเห็นไม่ชัดเจน ลายจุดของเสือดำนํ้าจะมองเห็นได้ชัดเจนขึ้นเมื่ออยู่ในที่ที่มีแสงสว่างมากๆ

เสือดาวและเสือดำนํ้าจึงเป็นเสือดาวชนิดเดียวกัน สามารถที่จะผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติให้ลูกหลานต่อไปได้เป็นปกติ และลูกที่เกิดใหม่อาจเป็นได้ทั้งเสือดาว หรือเสือดำนํ้า หรือทั้ง 2 อย่าง ในครอกเดียวกันก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว เสือดำนํ้า เป็นเสือดาวที่หาได้ยากกว่าเสือดาวธรรมดา ยกเว้นในภาคใต้ของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่พบเฉพาะที่เป็นเสือดำนํ้า ส่วนเสือดาวมีน้อยและหาได้ยากกว่า

เสือดาว จัดอยู่ในสัตว์จำพวกเสือดาวหรือแมวขนาดใหญ่ (big cat) ในสกุล Panthera เช่นเดียวกัน เสือดอจกัวร์ (Panthera onca) ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในทวีปอเมริกาและอเมริกาใต้ สิงห์โต (Panther leo) ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในทวีปแอฟริกาและประเทศอินเดีย และเสือโคร่ง (Panther tigris) ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ทั่วไปในทวีปเอเชีย เสือดาวทั้ง 4 ชนิด มีความใกล้ชิดทางสายพันธุ์กันมาก สามารถนำมาเลี้ยงและให้ผสมข้ามพันธุ์กันได้ ภายใต้การเลี้ยงดูและดูแลอย่างดี สำหรับเสือดอผสมที่เกิดจากการผสมข้ามพันธุ์ ที่กระทำสำเร็จแล้ว ได้แก่ เสือดอผสมที่เกิดจากสิงห์โตตัวผู้กับเสือดอโคร่งตัวเมีย เสือดอโคร่งตัวผู้กับสิงห์โตตัวเมีย เสือดอตัวผู้กับสิงห์โตตัวเมีย และเสือดอจกัวร์กับเสือดาว

ลักษณะทั่วไป

เสือดาว เป็นสัตว์จำพวกเสือดาวที่มีขนาดใหญ่ ความยาววัดจากปลายจมูกถึงโคนหาง 108-130 เซนติเมตร ส่วนหางยาว 80-100 เซนติเมตร ใบหูยาว 60-75 เซนติเมตร น้ำหนักตัว 45-65 กิโลกรัม (Lekagul and

McNeely,1977)

ลักษณะรูปร่างของเสือดาว ลำตัวเพรียวยาว ช่วงขาอ่อนข้างสั้น อุ้งเท้าใหญ่และกว้าง หางยาว ปลายหาง กระดกงอนขึ้น ส่วนท้องด้านล่างของหางเป็นสีขาว เวลาเดินจะมองเห็นส่วนของท้องหางชัดเจนกว่าส่วนอื่น ซึ่งแม่เสือดาวมักจะใช้เป็นเครื่องหมายนำทางลูกของตน ให้ติดตามไปในป่ารกทึบได้โดยไม่พลัดหลงกัน นอกจากนี้ แม่เสือดาวยังใช้เป็นเครื่องกระตุ้นให้ลูกเสือดาวทำตามในบางครั้งด้วย เสือดาวธรรมดาทั่วไป ขนบริเวณลำตัวจะเป็นสีเหลืองแกมน้ำตาล เหลืองแกมแดง หรือเหลืองปนเทา ส่วนท้องสีขาวบริเวณหลังและสีข้างมีสีเข้มกว่า และมีแต้มจุดสีดำเป็นจุดๆ เรียงเป็นวง ลักษณะคล้ายดอกกุหลาบ หรือรอยเท้าสุนัข ตรงกลางของวงจุดสีจางกว่าสีของแต้มจุด แต่เข้มกว่าสีขนทั่วไป วงของแต้มจุดแต่ละวงนี้ชื่อเรียกว่า “ขั้วมดินหมา หรือ rosett” ขั้วมดินหมานี้จะมีกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณหลังและสีข้างส่วนบริเวณหัว ขา และท้อง จะมีแต้มจุดมีลักษณะเป็นจุดเดี่ยวๆ กระจายอยู่ทั่วไปเท่านั้น สีของขนและทรวดทลายของขั้วมดินหมา ช่วยให้เกิดกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

สำหรับเสือดามีลักษณะทั่วไปเช่นเดียวกับเสือดาว แต่เนื่องจากสีบริเวณลำตัวทั้งหมดเป็นสีดำ เช่นเดียวกับสีของขั้วมลายดินหมา จึงทำให้มองเห็นขั้วมดินหมาไม่ชัดเจนเหมือนเสือดาว

เสือดาว เป็นเสือดาวที่มีรูปร่างและลักษณะสวยงาม มีประสาทตา และการดมกลิ่นดี เช่นเดียวกับเสือโคร่ง มีช่วงหางยาว ช่วยในการทรงตัวขณะปีนต้นไม้ได้ดี จัดเป็นเสือดาวที่มีความแข็งแรง ว่องไว และปีนต้นไม้ได้เก่งมากชนิดหนึ่ง

ลักษณะทางพันธุกรรมของเสือดาว

Robinson (1969) ได้ทำการศึกษาลักษณะทางพันธุกรรมของเสือดาว และได้รายงานไว้ว่า เสือดาว (spotted leopard) และเสือดดำ (black panther) เป็นเสือดชนิดเดียวกัน โดยพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างและสัณฐานวิทยา (morphology) ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันทั้ง 2 ตัว และสามารถผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติได้โดยสะดวก

นอกจากนี้ Robinson ยังรายงานการศึกษาทางพันธุกรรมของเสือดาวเพิ่มเติมว่าลักษณะสีของเสือดาวถูกควบคุมโดยยีน 1 คู่ (monogenic gene) ลักษณะสีดำของเสือดดำเป็นลักษณะที่ผิดปกติที่เกิดจากการกลายพันธุ์ของยีน (mutation) จากลักษณะของสีเหลืองของเสือดาวทั่วไป แล้วสามารถถ่ายทอดลักษณะนี้ต่อไปทางกรรมพันธุ์ได้ ยีนที่ควบคุมลักษณะสีดำนี้เป็นยีนลักษณะด้อย (recessive gene) ส่วนยีนที่ควบคุมลักษณะสีเหลืองเป็นยีนลักษณะเด่น (dominance gene) ดังนั้นเสือดาวที่มีสีเหลืองตัวหนึ่งๆ อาจมีลักษณะของสีเป็นพันธุ์แท้ (homozygous) คือมียีนที่ควบคุมลักษณะสีเหลือง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นทั้งคู่ หรืออาจเป็น

เสือดาวที่มีลักษณะแฝง (heterozygous) คือมียีนที่ควบคุมลักษณะสีคำ ซึ่งเป็นลักษณะด้อยแฝงอยู่ร่วมกับยีนสีเหลือง และยีนสีเหลืองนี้จะข่มไว้หมด ส่วนเสือดาวทุกตัวจะเป็นพันธุ์แท้ชนิด (homozygous recessive) คือมีเฉพาะยีนสีคำ อันเป็นยีนลักษณะด้อยเท่านั้น จึงมีลักษณะเป็นเสือดาวได้

จากรายงานฉบับนี้ ได้รวบรวมผลการศึกษาคrossพันธุ์ของเสือดาวและเสือด้า ในสวนสัตว์ทั่วโลก และผลที่ได้จากการศึกษาใกล้เคียงกับทฤษฎีของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมคือพบว่าอัตราส่วนของลูกเสือดาวที่เกิดใหม่ ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างเสือดาวกับเสือดาวด้วยกัน จะได้เป็นเสือดาว/เสือด้า เป็น 3/1 ส่วนอัตราส่วนของลูกเสือดาวที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างเสือดาวกับเสือด้าจะเป็น 1/1 และลูกเสือดาวที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างเสือด้าด้วยกัน จะได้เป็นเสือด้าล้วนๆ ทั้งหมด

การกระจายพันธุ์

เสือดาว เป็นสัตว์จำพวกแมวขนาดใหญ่ ที่มีการกระจายพันธุ์กว้างขวางที่สุด แต่เดิมมีถิ่นที่อยู่ทั่วไปในทวีปอาฟริกา ยกเว้น บริเวณทะเลทรายซาฮาราทางตอนกลางของทวีปปัจจุบัน มีพบอาศัยอยู่มากทางตอนใต้ของทวีป ส่วนทางตอนเหนือมีอาศัยอยู่น้อยกว่า ส่วนในทวีปเอเชีย เสือดาวมีถิ่นที่อยู่ทั่วไปตั้งแต่บริเวณชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในประเทศซีเรีย จนจดอ่าวเปอร์เซีย ทางตอนเหนือ มีการกระจายพันธุ์ขึ้นไปถึงแถบมณฑล Amur-Ussuri ของสหภาพโซเวียตรัสเซีย แมนจูเรีย เกาหลี และจีน ทางใต้มีแพร่กระจายไปทั้งในอินเดีย พม่า ลงมาตลอดแหลมมาลายูทั้งหมด และอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ยังมีเสือดาวอาศัยบนเกาะชิลอน ประเทศศรีลังกาด้วย ซึ่งต่างไปจากเสือโคร่ง ซึ่งไม่มีอาศัยอยู่บนเกาะนี้เลย

ชนิดพันธุ์ของเสือดาว

เนื่องจาก เสือดาวเป็นเสือดาวขนาดใหญ่ ที่มีการกระจายพันธุ์กว้างขวางที่สุด มีอาศัยอยู่ทั้งในทวีปอาฟริกา และเอเชียเกือบทั้งหมด ทำให้เสือดาวมีขนาดรูปร่าง สีสรร และลวดลายแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศของถิ่นที่อยู่ และสภาพภูมิอากาศในอาณาบริเวณนั้นๆ ของเสือดาวแต่ละพันธุ์ แม้แต่ในเสือดาวพันธุ์เดียวกัน ก็ยังมีความแตกต่างกันทั้ง สี และลวดลาย ต้องมีการศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างบางอย่างประกอบด้วย เช่น ขนาดของกระดูกสันหลัง เสือดาว ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน (variation) ในพันธุ์เดียวกันมากที่สุดชนิดหนึ่ง นักสัตววิทยา ได้จัดจำแนกเสือดาวออกเป็นพันธุ์ต่างๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกันไป และถิ่นที่อยู่อาศัยออกได้เป็น 25 พันธุ์ แบ่งออกเป็นเสือดาวที่มีถิ่นที่อยู่ในทวีปเอเชีย 14 พันธุ์ และทวีปอาฟริกา 10 พันธุ์ (Grzimek,1975)

เสือดาวในทวีปเอเชีย

1. เสือดาวอาเมอร์ Amur Leopard

Panthera pardus orientalis

ลักษณะทั่วไป จัดเป็นเสือดำที่มีลักษณะสวยงามมากที่สุดพันธุ์หนึ่ง ขนยาวและหนาสีของขนในช่วงฤดูหนาวจะมีสีด่าง ส่วนในช่วงฤดูร้อนสีขนจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมแดง ลายขั้วมดินหมา มีขนาดใหญ่ เฉพาะในเสือดำตัวผู้ จะมีแผงขนสั้นๆ ที่บริเวณต้นคอ ลักษณะบางประการของเสือดำพันธุ์นี้ คล้ายคลึงกับเสือดำหิมะ (snow leopard)

ถิ่นที่อยู่ของเสือดำอามัวร์ อาศัยอยู่ในแถบมณฑล Amur-Ussuri ในสหภาพโซเวียตรัสเซีย และทางภาคเหนือของจีนและเกาหลี

2. เสือดาวนอร์ชไชนีส North Leopard

Panthera pardus japonensis

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดำพันธุ์ที่มีขนสีออกเหลือง แต่มีจุดของขั้วมดินหมา มีขนาดเล็กกว่าเสือดาวอามัวร์

3. เสือดาวเซาท์ไชนีส South Chinese Leopard

Panthera pardus delacouri

ลักษณะทั่วไป สีขนออกเป็นสีแดงเข้ม แต่มีจุดรอบนอกของขั้วมดินหมาก่อนข้างหนา ขนาดของขั้วมดินหมาโดยเฉลี่ยเล็กกว่าของเสือดาวอามัวร์และนอร์ชไชนีส มีถิ่นที่อยู่ในบริเวณภาคใต้ของจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเวียดนาม และประเทศไทย

4. เสือดาวอินเดีย Indian Leopard

Panthera pardus fusca

ลักษณะทั่วไป มีลักษณะคล้ายคลึงกับเสือดาวพันธุ์เซาท์ไชนีสมาก ขนสั้นเกรียนยาวประมาณ 1 นิ้ว ขนเรียบเป็นมันและนุ่ม สีของขนโดยทั่วไปมักเป็นสีสดสี เช่น สีเหลืองทอง สีส้ม หรือน้ำตาลแกมเหลือง สีขนบริเวณหลังจะเข้มกว่าบริเวณอื่น ลักษณะของขั้วมดินหมา ไม่มีแบบแผนแน่นอน บางตัวอาจมีขั้วมดินหมาขนาดเล็ก และแต้มจุดในขั้วมลายเชื่อมต่อกันเป็นวง แต่เสือดาวบางตัว อาจมีขั้วมดินหมาขนาดใหญ่ และแต้มจุดอยู่ห่างกัน แต่ลักษณะของขั้วมดินหมานี้ สีขนตรงกลางของขั้วมลายจะเข้มกว่าสีพื้นทั่วไป ขาด้านในสีขาว และมีแต้มจุดสีดำกระจายทั่วไป

ถิ่นที่อยู่ของเสือดาวอินเดีย มีอาศัยอยู่ทั่วไปในประเทศอินเดีย ตั้งแต่แคว้นแคลเมียร์และบริเวณเชิง

เขานิมาลัย ลงมาจดแหลมคอมอรินทางภาคใต้ และบนเกาะซีลอนประเทศศรีลังกา นอกจากนี้ยังมีพบอาศัยอยู่ในป่าประเทศพม่า และไทยด้วย

5. เสือดาวชวา Javan Leopard

Panthera pardus melas

ลักษณะทั่วไป แต้มจุดของขั้วมดินหมามักมีขนาดเล็ก และเรียงติดกันเป็นกระจุก

6. เสือดาวซีลอน Ceylon Leopard

Panthera pardus kotiya

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก และมีหางยาวมากพันธุ์หนึ่ง แต้มจุดของขั้วมดินหมา มีขนาดเล็กๆ และสีเข้มมาก

7. เสือดาวเนปาล Nepal Leopard

Panthera pardus pernigra

ลักษณะทั่วไป ขนหนาและหยากกว่าขนของเสือดาวพันธุ์อินเดีย โดยเฉพาะขนในช่วงฤดูหนาว ขั้วมดินหมามีขนาดใหญ่ สีเข้มเด่นชัด ส่วนสีขนบริเวณลำตัวค่อนข้างซีดจาง หางยาวมีถิ่นที่อยู่ใน สิบิม และเนปาล

8. เสือดาวแคชเมียร์ Kashmir Leopard

Panthera pardus millardi

ลักษณะทั่วไป ขนหนา สีขนบริเวณลำตัวเป็นสีเหลืองอมเทาอ่อนข้างคล้ำ สีไม่สดใสอย่างพันธุ์อื่น ขั้วมดินหมามีขนาดเล็ก และแต้มจุดในขั้วมลายมักเชื่อมติดกันเป็นวง มีถิ่นที่อยู่เฉพาะในแคว้นแคชเมียร์ในประเทศอินเดีย

9. เสือดาวบาลูคิสตัน Baluchistan Leopard

Panthera pardus sindica

ลักษณะทั่วไป สีขนบริเวณลำตัวเป็นสีเหลืองซีดกว่าเสือดาวพันธุ์อินเดีย แต่เข้มกว่าพันธุ์เปอร์เซีย ขนในช่วงฤดูหนาว จะหยากหนาและตั้งชัน ขนยาวประมาณ 26 มิลลิเมตร บริเวณปลายขนหยิกงอ

ขั้วมดินหามมีขนาดใหญ่ แต่มีจุดของขั้วมลาย เป็นแต้มบางๆ ทำให้มีช่องว่างตรงกลางของขั้วมลายมาก

ถิ่นที่อยู่อาศัย อยู่ในรัฐ เคอร์ทาร์ (Kirthar) และทางใต้ของ วาซาร์ิสถาน (Wazaristan)

10. เสือดาวเซนทรัลเปอร์เซีย Central Persian Leopard

Panthera pardus dathei

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก สีขนค่อนข้างซีดจาง ขนสั้นเกรียน มีถิ่นที่อยู่ทางภาคกลางของประเทศอิหร่าน

11. เสือดาวนอร์ธเปอร์เซีย North Persian Leopard

Panthera pardus saxicolor

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดใหญ่ สีขนทั่วไปเป็นสีเทาอ่อนข้างซีด ส่วนสีขนบริเวณหลังของลำตัว เป็นสีเหลืองซีด ขนในช่วงฤดูหนาวจะยาว หนา และฟูมาก ส่วนขนในช่วงฤดูร้อนจะสั้นและเรียบเป็นมัน มีถิ่นที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศอิหร่าน

12. เสือดาวคอเคซัส Caucasus Leopard

Panthera pardus ciscaucasica

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก สีขนซีดจางมาก

13. เสือดาวเอเชียไมเนอร์ Asia Minor Leopard

Panthera pardus tulliana

ลักษณะทั่วไป สีขนทั่วไปมักจะเป็นสีน้ำตาลแดงสดใส หรืออาจเป็นสีเทาก็ได้ ขั้วมดินหามมีขนาดใหญ่ แต่มีจุดของขั้วมลาย เป็นแต้มบางๆ

14. เสือดาวไซไน Sinai Leopard

Panthera pardus jarvisi

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดใหญ่ สีขนทั่วไปซีดไม่สดใส มีขั้วมดินหามขนาดใหญ่

เสือดาวในทวีปแอฟริกา

ลักษณะสีสรรของเสือดาว ที่มีถิ่นที่อยู่ในแอฟริกา แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศอย่างเด่นชัด มีทั้งที่เป็นสีซีดจาง พบในพวกที่อาศัยอยู่ในที่ราบโล่ง หรือพวกที่มีสีสดใส มักพบในเสือดาวที่อาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าชานานาชื้น และพวกที่มีสีเหลืองปนเทา หรือน้ำตาลปนเทา ได้แก่เสือดาวที่อาศัยอยู่ตามป่าต่างๆไป ซึ่งชนิดพันธุ์ของเสือดาวแอฟริกันมีดังนี้

15. เสือดาวนอร์ทแอฟริกัน North African Leopard

Panthera pardus pardus

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดใหญ่สีเหลือง เดิมมีถิ่นที่อยู่ทางตอนเหนือของทวีปแอฟริกา แต่ปัจจุบันคงมีเหลืออยู่เฉพาะที่นำมาเลี้ยงไว้เท่านั้น

16. เสือดาวอิริเทรียน Eritrean Leopard

Panthera pardus antinorii

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก ขนสั้นเกรียม

17. เสือดาวอีสต์แอฟริกัน East African Leopard

Panthera pardus suahelica

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดใหญ่ มีถิ่นที่อยู่ใน เคนยา และ แทนซาเนีย

18. เสือดาวแซนซิบาร์ Zanzibar Leopard

Panthera pardus adersi

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก และมีขนาดของลายขั้มตีนหมาเล็กมาก

19. เสือดาวเซนทรัลแอฟริกัน Central African Leopard

Panthera pardus shortridgei

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวที่มีถิ่นที่อยู่ใน โมซัมบิก แองโกลา และทรานส์วาล

20. เสือดาวเคป Cape Leopard

Panthera pardus melanotica

ลักษณะทั่วไป สีขนออกเป็นสีแดงมากกว่าพันธุ์อื่นๆ มีลายขั้วมกินหมาขนาดเล็ก

21. เสือดาวอูกานดา Ugandan Leopard

Panthera pardus chui

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดใหญ่ ขนสีแดงแกมเหลืองหรือสีน้ำตาลแกมแดง ลายขั้วมกินหมา มีขนาดใหญ่ มีพอบอาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าชวานาชัน

22. เสือดาวเวสต์แอฟริกัน West African Leopard

Panthera pardus reichenowi

ลักษณะทั่วไป คล้ายคลึงกับเสือดาวอูกานดา แต่ลายขั้วมกินหมา มีสีเข้มจัดกว่า มีถิ่นที่อยู่ตามทุ่งหญ้า ใน คาเมอรูน และไลบีเรีย

23. เสือดาวเวสต์แอฟริกันฟอเรสต์ West African Forest Leopard

Panthera pardus Leopardus

ลักษณะทั่วไป ขนเป็นสีมะกอกอมเทา หรือสีมะกอกอมน้ำตาล

24. เสือดาวคองโก Congo Leopard

Panthera pardus ituriensis

ลักษณะทั่วไป เป็นเสือดาวขนาดเล็ก สีขนออกเป็นสีเหลืองมากกว่าพันธุ์อื่นๆ อาศัยอยู่ตามป่าดิบชื้น ใน คองโก

สำหรับเสือดาวที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย เท่าที่พบมีอยู่ 2 พันธุ์ คือ เสือดาวพันธุ์อินเดีย (Panthera pardus fusca) ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าอีกพันธุ์หนึ่ง คือ พันธุ์เซาท์ไชนีส (Panthera pardus delacouri) เสือดาวทั้ง 2 พันธุ์นี้ เท่าที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเสือดำ ส่วนเสือดาวที่มีสีเหลืองธรรมดา มีน้อยและหาได้ยากกว่า สาเหตุสำคัญเนื่องมาจาก ลักษณะสีดำของเสือดำ มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมมากกว่า โดยเฉพาะทางภาคใต้ของไทย สภาพส่วนใหญ่เป็นป่าดิบชื้นที่ค่อนข้างมีครีมน้ำค้างเกือบตลอดทั้งวัน

ปัจจุบัน จำนวนประชากรของเสือดาวทั้ง 2 พันธุ์ ที่มีอยู่ในประเทศไทย คาดว่าคงมีเหลืออยู่ประมาณไม่เกิน 400-500 ตัว (Lekagul and McNeely, 1977)

ที่อยู่อาศัยและความเป็นอยู่

เสือดาว เป็นสัตว์ที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ กันได้ดี สามารถอาศัยอยู่ได้ทั้งในบริเวณที่เป็นทุ่งหญ้าแห้งแล้ง หรือป่าดิบชื้น ที่ราบทั่วไปหรือบนเขาสูงๆ สามารถที่จะอยู่ได้ในแถบหนาวจัดหรือในเขตร้อนแถบศูนย์สูตร เสือดาวสามารถทนต่ออากาศร้อนและแห้งแล้งได้ดีกว่าเสือโคร่ง จึงต้องการปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่เพียง 2 ประการ คือ น้ำและอาหาร นิสัยบางประการของเสือดาวต่างไปจากเสือโคร่ง คือ ปกติไม่ค่อยชอบน้ำ จะว่ายน้ำเฉพาะในคราวจำเป็นเท่านั้น แต่เสือดาวปีนต้นไม้เก่ง และมักชอบที่จะปีนขึ้นไปอาศัยพักผ่อนอยู่บนคาบไม้สูงๆ เสมอๆ

โดยปกติแล้วเสือดาวชอบที่จะอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่ค่อยชอบเปลี่ยนหรือย้ายที่อยู่ หรือแหล่งหากินใหม่โดยไม่จำเป็น ตราบใดที่บริเวณดังกล่าวยังมีอาหาร หรือสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ ที่อยู่อาศัย และแหล่งหากินนี้ เสือดาวแต่ละตัวจะยึดครองและถือเป็นอาณาบริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามเฉพาะของตน (territories) เช่นเดียวกับเสือโคร่งและสัตว์จำพวกเสือชนิดอื่นๆ และมีวิธีการในการแสดงขอบเขตของอาณาบริเวณของตน หรือการถือกรรมสิทธิ์ในบริเวณนั้นๆ คล้ายคลึงกัน โดยการฉีดพ่นปัสสาวะ ถ่ายมูล และการใช้กรงเล็บข่วนตะกุกตามเปลือกต้นไม้ ภายในบริเวณถือครองของตน เป็นการทำเครื่องหมายให้เสือดาวอื่นๆ รับทราบ และไม่บุกรุกเข้ามา แต่จากการศึกษายังไม่ทราบแน่ชัดว่า การทำเครื่องหมายนี้มีเฉพาะในเสือดาวตัวผู้หรือทั้งตัวผู้และตัวเมีย เช่นเดียวกับเสือโคร่ง

เสือดาว เป็นสัตว์ที่หากินตอนกลางคืน มักจะเริ่มออกล่าเหยื่อในตอนเย็นและตอนกลางคืน ส่วนในตอนกลางวัน มักจะแอบซ่อนเพื่อพักผ่อนตามพุ่มไม้ หรือพงหญ้าสูงๆ หรือปีนขึ้นไปหลบนอนอยู่บนคาบไม้ใหญ่ๆ เป็นประจำ ปกติชอบอาศัยอยู่ตามลำพังและออกล่าเหยื่อตามลำพัง เช่นเดียวกัน เหมือนกับเสือโคร่งและเสือชนิดอื่นๆ เสือดาวจะมาอยู่รวมกันหลายตัวได้ เฉพาะในช่วงฤดูหาคู่เพื่อผสมพันธุ์เท่านั้น

อาหารและการล่าเหยื่อ

เสือดาว เป็นสัตว์กินเนื้อ ปกติจะหากินโดยการล่าเหยื่อที่ยังมีชีวิต แต่ในบางครั้งหากขาดแคลนอาหาร หรือจับสัตว์เป็นๆ กินไม่ได้ เสือดาวก็จะกินไม่เลือกแม้กระทั่งซากสัตว์ที่ตายแล้ว ปกติแล้วเสือดาวจะล่าเหยื่อตามลำพังตัวเดียว แต่ในช่วงที่มีการจับคู่ในฤดูผสมพันธุ์ เสือดาวทั้งคู่มักจะช่วยกันล่าเหยื่อเสมอๆ การล่าเหยื่อ เสือดาวมักจะพยายามเลือกล่าเฉพาะสัตว์ที่มีขนาดเล็กและอ่อนแอกว่าตนเอง เช่น ลูกสัตว์ที่ยังไม่โตเต็มที่ หรือสัตว์ที่มีอายุมากๆ หรือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ ไม่สบาย เป็นต้น เพราะล่าได้ง่ายและไม่

ค้อยมีอันตราย

อาหารของเสือดาว ได้แก่สัตว์ป่าต่างๆ ไป สำหรับเสือดาวอาฟริกา สัตว์ป่าที่เสือดาวชอบกินมาก ได้แก่ ลิงบาบูน หมูป่า และพวกกวางเขาเกลิว (antelope) นอกจากนี้ก็มีพวก กระต่ายป่า หนู นก ปลา และ สัตว์เล็กๆ อื่นๆ ส่วนเสือดาวเอเชียโดยเฉพาะเสือดาวในประเทศไทย สัตว์ป่าที่ชอบล่ากินมากได้แก่ หมูป่า กวาง และลิง เป็นต้น ปกติแล้วเสือดาวมักจะไม่ค่อยเลือกชนิดของอาหารที่กิน เสือดาวจะกินสัตว์ที่พบและสามารถล่าได้เกือบทุกอย่าง แต่ก็มีเสือดาวบางตัวที่มีความเคยชิน หรือชอบที่จะเลือกกินอาหารเฉพาะอย่าง เช่น หมูป่า หรือลิง เสือดาว เหล่านี้จะพยายามหาและล่าเฉพาะสัตว์ที่ต้องการเสมอๆ เสือดาวจำพวกนี้รวมไปถึงเสือดาวที่กินคนด้วย เสือดาวขนาดโตเต็มที่จะต้องการอาหารจำพวกเนื้อสัตว์วันละประมาณ 5-6 กิโลกรัม

โดยธรรมชาติ เสือดาวและสัตว์ป่าต่างๆ ไป จะกลัวคนและพยายามหลบหลีกไม่เข้าไปใกล้คนอยู่เสมอ แต่บางครั้งเมื่อไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ทัน หรือเสือดาวตัวนั้นกำลังหิวจัด หรือโกรธจัด เสือดาวก็จะสามารถฆ่าคนได้อย่างง่ายดาย และถ้าเสือดาวตัวใดได้เคยฆ่าและกินคนมาแล้ว เสือดาวตัวนั้นจะหมดความเกรงกลัวคน และตัดสินใจชอบกินเนื้อคน กลายเป็นเสือกินคนได้ เช่นเดียวกับเสือโคร่ง เสือดาว หรือเสือชนิดอื่นๆ ที่เคยกินคนมาแล้ว จะเป็นเสือที่มีความดุร้ายและเป็นอันตรายต่อคนมากที่สุด โดยเฉพาะเด็กและคนแก่ ส่วนใหญ่แล้วเสือดาวที่จะกลายเป็นเสือกินคนได้ มักจะเป็นเสือแก่ที่มีอายุมากๆ หรือเสือที่ได้รับบาดเจ็บ หรือ เสือพิการกลายเป็นเสील่าบาก เสือดาวจำพวกนี้จะไม่สามารถล่าสัตว์ป่าได้ตามปกติ จึงจำเป็นต้องหันมาล่าคนกินเป็นอาหารแทน เพราะล่าได้ง่ายกว่า

การผสมพันธุ์และเลี้ยงลูกก่อน

โดยทั่วไปแล้ว เสือดาวจะอาศัยอยู่ตามลำพังเพียงตัวเดียว เหมือนกับเสือชนิดอื่นต่างๆ ไป เสือดาวจะเข้ามาอยู่รวมกันหลายๆ ตัวเฉพาะในช่วงฤดูหาคู่และผสมพันธุ์ ซึ่งในช่วงฤดูหาคู่ นี้ มักจะเกิดมีการต่อสู้กันระหว่างเสือดาวตัวผู้ด้วยกัน เพื่อแย่งชิงเสือดาวตัวเมียเดียวกันที่กำลังเป็นสัด เสือดาวตัวผู้ที่ชนะก็จะได้เข้าจับคู่อยู่รวมกันกับเสือดาวตัวเมียตัวนั้น และผสมพันธุ์กันต่อไป ส่วนเสือดาวตัวที่แพ้ก็จะหลีกเลี่ยงไป เสือดาวเมื่อเลือกคู่ได้แล้ว จะอยู่รวมกันและออกหากินร่วมกันจนตลอดฤดูผสมพันธุ์ เสือดาวบางคู่จะอยู่รวมกันต่อไปจนเสือดาวตัวเมียออกลูกแล้ว และช่วยตัวเมียเลี้ยงลูกเสือกินใหม่ด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับสิงห์โต แต่แตกต่างกับเสือโคร่ง ซึ่งเมื่อเสือโคร่งตัวเมียใกล้จะคลอดลูก เสือโคร่งตัวผู้จะแยกตัวจากไปปล่อยให้ตัวเมียคลอดลูกและเลี้ยงลูกตามลำพัง

ฤดูผสมพันธุ์ของเสือดาวไม่มีแน่นอน อาจมีการผสมพันธุ์ได้ตลอดทั้งปี เสือดาวที่อาศัยอยู่ในบริเวณคอคยเคเซียและทะเลสาบแคสเปียน ฤดูผสมพันธุ์ส่วนใหญ่จะอยู่ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม ส่วนเสือดาวที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของจีน ฤดูผสมพันธุ์ส่วนใหญ่มักจะในช่วงครึ่งหลังของเดือนมกราคม

เสือดาวที่ได้ผสมพันธุ์แล้ว จะต้องท้องนานประมาณ 90-105 วัน ออกลูกคราวละ 1-6 ตัว แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 2-4 ตัว น้ำหนักของลูกเสือดาวแรกเกิดประมาณ 500-600 กรัม ลูกเสือดาวแรกเกิดจะยังไม่ลืมตา จนอายุได้ประมาณ 9 วัน จึงจะลืมตาได้ แต่ลูกเสือดาวบางตัวที่เกิดในสวนสัตว์ อาจลืมตาได้ตั้งแต่แรกเกิด น้ำหนักตัวของลูกเสือดาวจะเพิ่มมากขึ้นเท่าตัว เมื่ออายุได้ประมาณ 4 และ 9 สัปดาห์ตามลำดับ

อัตราการตาย ของลูกเสือดาวในช่วงแรกเกิดถึงอายุ 1 วัน ค่อนข้างสูงมาก โดยทั่วไปแล้ว ลูกเสือดาว จะมีชีวิตรอดได้ 1-2 ตัว ต่อลูกเสือดาวครอกหนึ่งๆ ในระยะแรกนี้พ่อเสือดาวจะคอยช่วยเหลือลูกอยู่ด้วย โดยหาอาหารมาให้ ลูกเสือดาวอายุ 5 เดือน ก็จะมีฟันเจริญดีและมีขนาดเกือบเท่าเสือดาวตัวโตเต็มวัย เสือดาวขนาดโตเต็มที่จะมีอายุประมาณ 3-4 ปี

เสือดาวที่อาศัยอยู่ในป่าตามธรรมชาติ จะเจริญเติบโตจนสามารถผสมพันธุ์ได้ เมื่ออายุประมาณ 3 ปี ซึ่งมักจะเร็วกว่าเสือดาวที่เลี้ยงอยู่ในสวนสัตว์ ลูกเสือดาวจะแยกจากแม่ต่อเมื่อจะมีการผสมพันธุ์คราวต่อไป แต่ลูกเสือดาวบางตัว ที่ยังมีอายุน้อยกว่าอาจยังคงอยู่ร่วมกับแม่ของตนต่อไปได้ ซึ่งการแยกครอบครัวของเสือดาว มักจะเริ่มด้วย เสือดาวตัวพ่อแยกตัวไปก่อน ต่อไปถึงจะเป็นลูกตัวที่โตที่สุด และรองลงไปตามลำดับ จนเหลือเพียงแม่เสือดาวตัวเดียวอาศัยอยู่ตามลำพัง เสือดาวที่นำมาเลี้ยงไว้ จะมีอายุยืนประมาณ 20-23 ปี

หมายเหตุ เสือดาว หรือ เสือดำ ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 จัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2

.....